

N:o 71.

Ank. till Riksd. kansli den 5 maj 1894, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner ej mindre om ändring af dels vissa paragrafer i 17 kap. rättegångsbalken, dels 2 § i 23 kap. rättegångsbalken, dels 2 § i 1 kap. rättegångsbalken och dels 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting den 17 maj 1872 än äfven om antagande af lag om sakkunnige biträden åt domstolarne.

Till lagutskottets handläggning hafva af vederbörande kammare hänvisats två särskilda motioner om ändring af vissa paragrafer i 17 kap. rättegångsbalken, hvilka motioner afgifvits, inom Första Kammaren af herr *Hasselrot*, n:o 10, samt inom Andra Kammaren af herrar *Olof Jonsson i Hof*, *Anders Persson*, friherre *Bonde* och friherre *von Schwerin*, n:o 91. I den senare motionen föreslås derjemte ändring af 23 kap. 2 § rättegångsbalken i syfte att utvidga nämndens befogenhet i vissa frågor, såsom här nedan vidare omförmäles.

Sistnämnde fyra motionärer hafva vidare hemställt dels i motion n:o 92 om antagande af en lag om sakkunnige biträden åt domstolarne och dels i motion n:o 93 om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § rättegångsbalken och 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting den 17 maj 1872; och hafva dessa båda motioner likaledes öfverlemnats till lagutskottets behandling.

Derjemte har lagutskottet fått mottaga en af herrar *John Olsson, J. Bromée, P. Norberg, och D. Persson* i Tällberg inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 121, hvori, såsom i ofvannämnda motion n:o 91, hemställes om ändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken.

Samtliga dessa motioner har utskottet förehäft i ett sammanhang; och vill utskottet här lemna en redogörelse för deras närmare innebörd.

I motionen n:o 10 inom Första Kammaren anför herr Hasselrot:

Efter det vid sistlidne riksdag väckt förslag till lag om bevisning inför rätta icke vunnit Riksdagens bifall, hade uti »Nytt juridiskt arkiv» för år 1893 offentliggjorts en afhandling, åsyftande att påvisa, att i 17 kap. rättegångsbalken skulle kunna inrymmas åtskilligt af hvad i berörda lagförslag upptagits och som ej mött egentligt motstånd; och då motionären hyste den uppfattning, att åtminstone något af hvad man med den ifrågasatta lagen velat vinna skulle på den sålunda anvisade vägen kunna ernås, hade motionären velat för Riksdagen framlägga ett förslag i dylik syftning.

Genom en sådan anordning blefve visserligen innehållet af några paragrafer väl tungt, och man förlorade den systematiska uppställning af frågorna, som lagförslaget i fråga erbjöd, men dessa olägenheter torde uppvägas deraf, att denna form för en ändring torde vara den enklaste och lättaste att genomföra samt att man i de delar af nämnda kapitel, som ej berördes af de föreslagna ändringarna, finge behålla den gamla välkända lagtexten.

Motionären hemställer alltså,

att Riksdagen ville för sin del antaga följande förslag till

Lag

angående förändrad lydelse af 3, 4, 5, 7, 8, 11, 15, 29 och 30 §§, första punkten af 32 § samt 33 och 34 §§ i 17 kap. rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 3, 4, 5, 7, 8, 11, 15, 29 och 30 §§, första punkten af 32 § samt 33 och 34 §§ i 17 kap. rättegångsbalken skola hafva följande förändrade lydelse:

3 §.

Vill någon sin talan med vittne fästa; tage det sjelf med sig eller låte det lagligen till rätten stämma. Beropar sig någon å flera vittnen i samma sak, de må genom en stämning inkallas, om det beqvämligen

ske kan. Vittne må ock i högre rätt höras, ändå att det i den nedra ej nämndt varit. Kommer ej vittne, som stämndt är, och visas ej laga förfall, böte från och med tio till och med två hundra daler; och lägge rätten sedan viss dag och vite före. Sådant föreläggande skall vittnet delgifvas. Kommer vittnet ej ändå, må vittnet till rätten hemtas. I brottmål, deri den tilltalade hålles häktad, må rätten genast låta hemta vittne, som utan styrkt laga förfall uteblifvit. Förfaller frågan om vittnets hörande, må det ej sedan till böter eller vite fällas. Nöjes ej vittne med utslag, hvarigenom det blifvit till böter eller vite fäldt, ege deri söka ändring genom besvär.

4 §.

Är något vittne fjerran eller kan det för annan laga orsak ej komma till den domstol, der det nämndt och godkändt är, eller finnes inställes medföra oskäligen kostnad; då skall det i begge parternas eller deras ombudsmäns närvaro höras inför närmaste rätt, der det vistas, i staden eller på landet, allt som det snarast ske kan. Är vittne sjukt, varde då hemma afhördt. Är vittnet utomlands och begär part att det derstädes höras skall, må, då skäl dertill äro, rätten tillåta, att det höres vid utländsk domstol, inför svensk beskickning eller inför svensk konsul, som enligt lag eller Konungens bemyndigande eger anställa sådant förhör. Har vederparten uppgifvit ombud å den utländska ort, der förhöret skall hållas, bör ombudet i god tid förut underrättas om förhöret.

5 §.

Vägrar vittne att aflägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga, pröfve rätten de skäl, vittnet åberopar, och gifve sitt utslag deröfver. Förklaras vittnets vägran ej vara lagligen grundad, men tredskas vittnet ändå; förelägge rätten vittnet vid vite och, der vittnet deraf ej låter sig rätta, vid äfventyr af häkte att fullgöra sin skyldighet. Ej må af anledning, som nu är sagd, någon i samma mål ådömas viten till högre sammanlagdt belopp än ett tusen daler eller hållas i häkte under längre tid än sammanlagdt sex månader. Vittne, som blifvit i häkte insatt, skall åter för rätten inställas vid häradsrätt inom sex veckor och vid annan domstol inom fjorton dagar; erfordras för den skull urtima ting, gälle derom hvad om urtima ting för ransakning med häktad finnes stadgadt. Förfaller frågan om vittnets hörande, må det ej sedan till vite fällas; och förordne rätten, att vittne, som är i häkte insatt,

genast skall ur häktet lösgifvas. I beslut, hvarigenom rätten förklarar vittnets vägran att aflägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga icke vara lagligen grundad, ege vittnet söka ändring genom besvär. Utan hinder af sådan klagan, må tvångsmedel, hvarom här ofvan sägs, mot vittnet användas, der rätten finner omständigheterna dertill föranleda och förbud från högre rätt ej kommer. Har vittne enligt denna § fälts att utgifva vite, ege vittnet söka ändring i beslutet genom besvär; och gälle angående klagan öfver beslut om vittnets hållande i häkte hvad om klagan öfver beslut rörande häktning är för brottmål stadgadt.

7 §.

Ej må den vittna, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende; ej den, som eger del i saken, ändå att han ej förer talan i målet; ej den, som kan af målets utgång vänta synnerlig nytta eller skada; ej i brottmål målsegande, ändå att han afsagt sig rätt till talan; ej angående brottslig gerning den, som skäligen misstänkes för brottet eller delaktighet deri; ej den, som med part eller någon, hvilken på grund af sin ställning till saken enligt hvad här ofvan sägs deri ej vittna må, är eller varit förenad i äktenskap eller är trolofvad eller är i rätt ned- eller uppstigande skyldskap eller svågerlag eller är i den skyldskap, att den ene är den andres broder eller syster eller broder- eller systerbarn, eller är i svågerlag, i ty att den ene är eller varit gift med den andres syskon; ej heller må den, som blifvit anlitad att föra parts talan i rättegång eller deri honom biträda, utan hufvudmannens medgifvande höras såsom vittne om hvad han för fullgörande af det uppdrag fått sig förtrodt eller någon utan parts medgifvande såsom vittne höras om hvad parten för honom i förtroende och mellan fyra ögon omtalat. Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagdt att ej uppenbara hvad han på grund af embete, tjenst eller annan befattning fått sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittne, der han ej blifvit i laga ordning löst från sin förpligtelse. Huruvida fosterföräldrar eller fosterbarn till part eller någon, som på grund af sin ställning till målet är jäfvig att deri vittna, må i målet vittna så ock huruvida den, som är under tilltal för brott, det der kan medföra förlust af medborgerligt förtroende, må såsom vittne höras eller, der ett brott blifvit mot två eller flere begånget, den ena må vittna om det, som händt den andra, pröfve rätten efter omständigheterna.

8 §.

Åberopas till vittne någon, som ej är känd, eller förekommer anledning att den, som åberopas till vittne, är yngre än femton år eller saknar förståndets bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende; förelägge rätten den part, som äskar vittnets hörande, att angående vittnet förebringa den upplysning, rätten finner nödig. Ej må vittnet höras innan sådan upplysning vunnits. Gör part mot vittne annat jäf och förekommer anledning att jäfvet är lagligen grundadt, ändå att ej kan strax fulltygas; pröfve rätten, om vittnet må genast höras eller om förhöret skall anstå till annan dag, och förelägge rätten den part, som gjort jäfvet, att det styrka, der vittnet blifvit strax hört, å viss dag och, der med förhöret skall anstå, å den dag, till hvilken förhöret uppskjutits, vid äfventyr att vidare rådrum för sådant ändamål ej medgifves. Är jäfsanmärkning ej afgjord, innan vittne afhöres, pröfve rätten, när dom i saken gifves, hvad verkan vittnets utsaga ega må.

11 §.

Embets- eller tjänsteman eller den, som är förordnad eller vald att förrätta offentligt tjensteärende eller utöfva annan allmän befattning eller tillhandagå vid offentlig förrättning, vare ej i egenskap af måls-egande jäfvig att vittna om brott, som blifvit emot honom under utöfningen af embetet, tjensten eller uppdraget begånget, der ej annat vittne är att tillgå. I mål, som angår kommun, bolag eller förening, vare medlem eller delegare i den samfällighet ej i denna egenskap jäfvig att vittna, der han ej är enligt lag omedelbart och personligen ansvarig för samfällighetens förbindelser eller kan vänta synnerlig nytta eller skada af målets utgång. I tvistemål skall ej heller räknas för jäf att vittne står i sådant förhållande, som i 7 § omförmäles, till någon som väl å tjenstens vägnar eller i egenskap af förmyndare eller såsom syssloman för kommun, bolag eller förening förer talan i målet, men sjelf icke eger sådan del i saken, som utgör laga jäf, eller kan af målets utgång vänta synnerlig nytta eller skada.

15 §.

Den vittne påkallat, ersätte vittnet dess resekostnad, uppehälle och tidspillan. Sämjas ej parterna och vittnet om beloppet, bestämme

rätten ersättningen efter ty skäligt prövas. Vittne, som enligt rättens beslut blifvit hemtadt, skall sjelf vidkännas hemtningskostnaden. Kallas någon att aflägga vittnesmål vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo vittnet har sitt hemvist, och är detta beläget på längre afstånd än fem nymil från det ställe, der förhöret skall hållas; vare den part, som påkallat vittnet, skyldig att i förskott till vittnet utgifva skjutspenningar för en häst fram och åter eller, der jernvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del deraf begagnas, afgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt. Om ersättning till vittne, som i brottmål af allmän åklagare eller enligt rättens förordnande inkallats, är särskildt stadgadt. I rättens beslut angående vittnesersättning ege såväl vittnet som den, hvilken dömts att till vittnet utgifva ersättningen, söka ändring genom besvär, dock må beslutet genäst verkställas.

29 §.

Två vittnen, åt hvilkas utsagor rätten finner tillit böra sättas, äro fullt bevis, deri de sammanstämma. Ett sådant vittne gälle ock för fullt bevis, der dess utsaga af bindande omständigheter och liknelser styrkes; så ock dylika omständigheter och liknelser, der de öfvertygande äro.

30 §.

Är ej fullt bevis, men finner rätten sådane skäl hafva förekommit, att hvad part uppgifvit synes sannolikt, må vederparten dömas att med ed sig värja; men ej må det ske utom i nödfall och då sanning ej annars utletas kan. I mål angående för brytelse, som ej kan försonas med böter, må ej till värjemålsed dömas.

32 §.

Nu är i brottmål, der ej värjemålsed ådömas må, sannolika skäl mot den, som anklagas, men dock ej så öfvertygande, att full bevisning kan anses åvägabringad; förklare rätten den tilltalade ej kunna till ansvar i saken fällas eller lemne i svårare brottmål saken till framtiden, då den kan uppenbar varda. Der — — berättigad.

34 §.

Bjuder en part den andra ed och nöjes han deråt, som eden bjudes; då må denne sin utsaga med ed fästa, äfven om bevisningen i målet till dylik edgång ej föranleder; men ej må det i brottmål ske.

Jemväl i ofvannämnda motion n:o 91 inom Andra Kammaren erinras derom, att Kongl. Maj:ts proposition till 1893 års Riksdag med förslag till lag angående bevisning inför rätta icke lyckades vinna Riksdagens bifall, hvarefter framhålles angelägenheten deraf, att denna viktiga lagstiftningsfråga å nyo upptages under en sådan form, som kan tillförsäkra densamma ett gynsammar mottagande. De förslag, som framlagts i omförmälda afhandling, hvilken bilagts motionen, syntes motionärerna på ett tillfredsställande sätt lösa denna uppgift. Motionärerna hemställa därför, att Riksdagen må för sin del besluta en lag af följande lydelse:

»Lag angående förändrad lydelse af 3, 4, 5, 7, 11, 15, 29 och 30 §§, första punkten af 32 § samt 33 § i 17 kap. äfvensom 2 § i 23 kap. rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 3, 4, 5, 7, 11, 15, 29 och 30, §§, första punkten af 32 § samt 33 § i 17 kap. äfvensom 2 § i 23 kap. rättegångsbalken skola erhålla följande lydelse:

17. Kap.

3 §.

Vill någon sin talan med vittne fästa; tage det sjelf med sig eller låte det lagligen till rätten stämma. Beropar sig någon å flera vittnen i samma sak, de må genom en stämning inkallas, om det bekvämligen ske kan. Vittne må ock i högre rätt höras, ändå att det i den nedra ej nämnt varit. Kommer ej vittne, som stämmt är, och visas ej laga förfall, böte från och med tio till och med två hundra daler; och lägge

rätten sedan viss dag och vite före. Sådant föreläggande skall vittnet delgifvas. Kommer vittnet ej ändå, må vittnet till rätten hemtas. I brottmål, deri den tilltalade hålles häktad, må rätten genast hemta vittne, som utan styrkt laga förfall uteblifvit. Förfaller frågan om vittnets hörande, må det ej sedan till böter eller vite fällas. Nöjes ej vittne med utslag, hvarigenom det blifvit till böter eller vite fäldt, ege deröfver sig besvära såsom öfver slutligt utslag i brottmål.

4 §.

Är något vittne fjerran, eller kan det för annan laga orsak ej komma till den domstol, der det nämndt och godkändt är, eller finnes inställelsen medföra oskäligen kostnad; då skall det i begge parternas, eller deras ombudsmäns, närvaro höras inför närmaste rätt, der det vistas i staden eller å landet, allt som det snarast ske kan. Är vittne sjukt, varde då hemma afhördt. Är vittne utomlands, och begär part, att det derstädes höras skall, må, då skäl dertill äro, rätten tillåta, att det höres vid utländsk domstol eller behörig svensk myndighet utomlands.

5 §.

Ej må någon, som till vittne nämnd är, draga sig vittnesmålet undan: gör han det; hafve domaren våld att hålla honom dertill genom vite. Låter han sig ej deraf rätta, förelägge honom domaren öfventyr af häkte. Ej må af anledning, som nu är sagd, någon i samma mål ådömas viten till högre sammanlagdt belopp än ett tusen daler eller hållas i häkte under längre tid än sammanlagdt 6 månader. Har vittne blifvit i häkte insatt, skall det åter för rätten ställas vid rådstufvurätt och hofrätt inom fjorton dagar och vid häradsrätt inom sex veckor; tarfvas förty urtima ting, vare lag, som om urtima ting för ransakning med häktad. Förfaller frågan om vittnets hörande, må ej till vite fällas, och varde vittne, som är i häkte insatt, derur genast lösgifvet. Nöjes ej vittne åt rättens beslut, hvarigenom det till vite fälts, ege sig besvära, på sätt i 3 § sägs. Vill vittne klaga öfver rättens beslut, till följd hvaraf det i häkte hålles, gälle hvad för klagan öfver beslut om häktning i brottmål stadgadt är.

7 §.

Ej må den vittna, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende; ej den, som eger

del i saken, ändå att han ej förer talan i målet; ej den, som kan af målets utgång vänta synnerlig nytta eller skada; ej i brottmål målsegande, ändå att han afsagt sig rätt till talan; ej angående brottslig gerning den, som misstänkes för brottet eller delaktighet deri; ej den, som med part eller någon, hvilken har sådan del i saken, att han förty ej vittna må, är eller varit förenad i äktenskap, eller är trolofvad, eller är i rätt ned- eller uppstigande skyldskap eller svägerlag, eller är i den skyldskap, att den ene är den andres broder eller syster eller broder- eller systerbarn, eller är i svägerlag, i ty att den ene är eller varit gift med den andres syskon; ej må ock den, som blifvit anlitad att föra parts talan i rättegång eller deri honom biträda, utan hufvudmannens medgifvande höras såsom vittne om hvad han för fullgörande af det uppdrag fått sig förtrodt. Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagdt att ej uppenbara hvad han på grund af embete, tjänst, eller annan befattning fått sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittne, der han ej blifvit i laga ordning löst från sin förpligtelse. Huruvida fosterföräldrar eller fosterbarn till någon, som har sådan del i saken, att han förty är jäfvig, må såsom vittne i målet höras, så ock huruvida den, som är under tilltal för brott, det der kan medföra förlust af medborgerligt förtroende, må såsom vittne höras, eller, der ett brott blifvit mot två eller flera begånget, den ene må vittna om det som händt den andre, pröfve domaren efter omständigheterna.

11 §.

Embets- eller tjänstemän eller den, som är förordnad eller vald att förrätta offentligt tjänsteärende eller utöfva annan allmän befattning eller tillhandagå vid offentlig förrättning, vare ej i egenskap af målsegande jäfvig att vittna om brott, som blifvit emot honom under utöfningen af embetet, tjänsten eller uppdraget begånget, der ej annat vittne är att tillgå. I mål, som angår kommun, bolag eller förening, vare medlem eller delegare i den samfällighet ej i denna egenskap jäfvig att vittna, der han ej är enligt lag omedelbart och personligen ansvarig för samfällighetens förbindelser eller kan vänta synnerlig nytta eller skada af målets utgång.

15 §.

Den vittne påkallat, ersätte det dess resekostnad, tåring och tidspillan. Sämjas de ej derom; lägge dem så domaren emellan, som skäligt pröfvas. Har rätten låtit hemta vittnet, gälde det hemtningskostnaden. Stämmer part vittne till rätt, under hvilken det ej har sitt hemvist,

och har det längre väg derifrån till rätten än femtio kilometer, gälde parten vittnet i förskott skjutspenningar för en häst eller, der jernväg eller ångbåt kan för resan eller någon del deraf begagnas, afgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt, fram och åter. Om ersättning till vittne, som i brottmål af allmän åklagare eller enligt rättens förordnande inkallats, är särskildt stadgadt. Den, som ej nöjes åt rättens beslut angående vittnesersättning, må deröfver sig besvära, såsom i 3 § sägs; men beslutet gånge ej dess mindre i verkställighet.

29 §.

Två trovärdiga vittnen äro fullt bevis, deri de sammanstämma. Ett vittne gälle ock för fullt bevis, der dess utsaga af bindande omständigheter och liknelser styrkes; så ock sådana omständigheter och liknelser, der de öfvertygande äro.

30 §.

Är ej fullt bevis, men finner domaren sådana skäl hafva förekommit, att hvad käranden uppgifvit synes sannolikt, må svaranden dömas att med ed sig värja. Men ej må det ske utan i nödfall och då sanning ej annars utletas kan. I urbota mål må ej till värjemålsed dömas.

32 §.

Nu äro i urbota mål sannolika skäl emot den, som anklagas, men finner domaren honom ej kunna emot sitt nekande åt saken fällas, lemne saken åt framtiden, då den kan uppenbar varda. Der — — — — — berättigad.

33 §.

Käranden åligger sitt käromål lagligen bevisa; eller vare svaranden fri. Vänder svaranden någon omständighet före att sig dermed värja; bör ock han med bevis den styrka. Gitter käranden ej styrka värdet af skada, som honom tillskyndats, sätte rätten ändock ut skadeståndets belopp, som skäligt pröfvas.

23 Kap.

2 §.

När dom å häradsting fällas skall; underrätte häradshöfdingen nämnden om saken, och de skäl deri äro, så ock hvad lag i ty fall säger. Sedan säge häradshöfdingen sin mening. Är nämnden ej ense med häradshöfdingen om hvad i målet skall anses bevisadt, eller om till värmålsed dömas skall, eller om skadestånds belopp, gälle derutinnan den mening, hvarom två tredjedelar af nämnden sig förenat. Varder i annan fråga nämnd från häradshöfding skiljaktig och äro alla i nämnden ense, gälle nämndens mening. I ty fall svare hvar man i nämnden för sin dom. Eljest stånde vid det, som häradshöfding rättvist pröfvar, och svare han för domen.

För den händelse, att det af motionärerna framlagda förslaget till ändring af 23 kap. 2 § rättegångsbalken skulle befinnas medföra svårigheter vid tillämpningen, och att det till undvikande deraf vore lämpligare att låta nämndens ökade befogenhet gälla i alla fall utan undantag, hade motionärerna icke något att deremot invända och föresloge för den skull alternativt följande lydelse af ifrågavarande lagrum:

När dom å häradsting fällas skall; underrätte häradshöfdingen nämnden om saken och de skäl deri äro, så ock hvad lag i ty fall säger. Sedan säger häradshöfding sin mening. Är nämnden ej ense med häradshöfdingen, gälle den mening hvarom två tredjedelar af nämnden sig förenat. I ty fall svare hvar man i nämnden för sin dom. Eljest stånde vid det, som häradshöfding rättvist pröfvar, och svare han för domen.

Jemväl i motionen n:o 121 inom Andra Kammaren har, såsom ofvan anförts, ifrågasatts ändring i sistnämnda lagrum.

I denna motion yttras bland annat:

När Andra Kammaren förliden riksdag afslog Kongl. Maj:ts då framlagda förslag till lag angående bevisning inför rätta, skedde det bland annat af det under öfverläggningen uttalade skäl, att en utvidgning af den principiellt rigtiga grundsatsen om domarens fria bevispröf-

ning förutsatte en omorganisation af särskildt våra landtdomstolar. Det angafs ock så väl af flere reservanter inom lagutskottet som under diskussionen, huru man tänkte sig att åtminstone en början till en dylik omorganisation skulle kunna ske, nemligen genom en vidgad befogenhet för nämnden att deltaga i besluten.

Denna tanke om utvidgning af nämndens befogenhet hade sedermera till behandling upptagits i förenämnda i »Nytt juridiskt arkiv» för år 1893 offentliggjorda afhandling. I denna uppsats förekomme, bland annat, ett förslag till lag angående förändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken, hvilket syntes motionärerna på ett synnerligen lyckligt sätt angifva det steg framåt i nyss angifna riktning, som för närvarande lämpligen skulle kunna tagas.

Då motionärerna till fullo instämde i detta förslag, hemställde de, under återopande af de skäl, som uti ifrågavarande afhandling anförts, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande

Lag

angående förändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 23 kap. 2 § rättegångsbalken skall hafva följande förändrade lydelse:

§ 2.

När dom å häradsting fällas skall; underrätte häradshöfdingen nämnden om saken, och de skäl deri äro, så ock hvad lag i ty fall säger. Sedan säge häradshöfdingen sin mening. Är nämnden ej ense med häradshöfdingen om hvad i målet skall anses bevisadt, eller om till värjemålsed dömas skall, eller om skadeståndsbelopp, gälle derutinnan den mening, hvarom två tredjedelar af nämnden sig förenat. Varder i annan fråga nämnd från häradshöfding skiljaktig och äro alla i nämnden ense, gälle nämndens mening. I ty fall svare hvar man i nämnden för sin dom. Eljest stånde vid det, som häradshöfding rättvist pröfvar, och svare han för domen.

I omförmälda af herrar Olof Jonsson, Anders Pérsson, friherre Bonde och friherre von Schwerin väckta motion, n:o 92, hemställes, att Riksdagen måtte för sin del besluta följande

Lag om sakkunniga biträden åt domstolarne.

Härigenom förordnas, som följer:

1 §.

Finnes för pröfning af fråga, som icke utan särskild insigt i viss vetenskap, konst eller handtering kan bedömas, nödigt att inhemta yttrande af sakkunnig; höre rätten öfver frågan myndighet, embets- eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i det ämne, frågan rör, eller nämne en eller flere för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att afgifva yttrande.

2 §.

Vid val af sakkunnig har rätten att tillse, att uppdraget ej lemnas någon, som till saken eller någondera parten är i sådant förhållande, att derigenom hans tillförlitlighet kan anses förringad.

3 §.

Nämnes till sakkunnig någon, som icke på grund af embete, tjänst eller annat allmänt uppdrag har att afgifva yttrande i frågan; förordne rätten tillika, huruvida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall muntligen vid rätten meddela upplysning.

4 §.

Ej må någon, som icke å embetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande såsom sakkunnig, mot sin vilja dertill förpligtas. Den, som åtagit sig sådant uppdrag, må sedan ej utan giltig ursäkt undandraga sig att det fullgöra; tredska han, ege rätten hålla honom dertill medelst vite.

Sakkunnig, som blifvit fäld att utgifva vite, ege söka ändring i beslutet genom besvär och gälle dervid hvad i fråga om klagan öfver slutligt utslag i brottmål är stadgad.

5 §.

Sakkunnig, hvars yttrande afgifves å embetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag, skall, der rätten så förordnar, med hand å bok aflägga denna ed: »Jag N. N. lofvar och svär vid Gud och hans heliga evangelium, att jag skall efter bästa förstånd och samvete fullgöra det uppdrag, som mig i detta mål lemnats; så sant mig Gud hjälpe till lif och själ.»

Är af den sakkunnige skriftligt utlåtande afgifvet, varde eden derefter lämpad; och må i ty fall eden afläggas vid den underrätt, som för den sakkunnige är lägligast.

6 §.

Sakkunnig njute för sitt biträde skälig godtgörelse efter ty rätten bestämmer. Om ersättning till sakkunnig, som å embetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande, gälle hvad särskildt stadgas.

Ersättning skall utgifvas af kåranden eller, der målet är i högre rätt fullföljdt, af klaganden, men stanna å den, som vid sakens slut rätten finner dertill skyldig. I brottmål, der allmän åklagare å tjenstens vägnar förer talan, skall ersättningen förskottsvis utgå af allmänna medel.

I rättens beslut angående ersättningen ege såväl den sakkunnige som den, hvilken dömts att till honom utgifva ersättningen, söka ändring genom besvär, på sätt i 4 § sägs; dock må beslutet genast verkställas.

7 §.

Hvad här ofvan är stadgadt skall ock ega tillämpning i fall, då rätten finner nödigt att vid besigtning eller undersökning af visst föremål anlita biträde af sakkunnig.

8 §.

Hvad i allmän lag eller särskild författning är föreskrifvet angående sakkunnigs hörande i visst fall lärer fortfarande till efterrättelse.

Till stöd för motionen anføres:

I Kongl. Maj:ts proposition till 1893 års Riksdag med förslag till lag angående bevisning inför rätta förekommo i 3 kap. af nämnda

lag bestämmelser »om sakkunnige», hvilka af lagutskottet i dess utlåtande n:o 25 lemnades utan anmärkning och likasom lagförslaget i dess helhet af Första Kammaren godkändes, men af Andra Kammaren förkastades på skäl, som dock icke i någon mån voro rigtade emot eller ega tillämpning å denna del af lagförslaget.

Den fråga, som sålunda genom sin sammanbindning med andra mera tvifvelaktiga ämnen föll, synes emellertid vara i behof af en snar lösning. Man har hittills varit nödsakad att i brist på annan laglig form använda vittnesbeviset såsom medel att bibringa domstolen nödig sakkunskap i mål af mera speciel natur. Men denna form är utan tvifvel alldeles olämplig. Vittneseden innebär i sjelfva verket ingen förpligtelse för en sakkunnig; ty denne har icke att berätta hvad han »vet hänt och sant vara» utan att meddela sitt *omdöme* om konsekvenserna af utredda faktiska förhållanden. Redan ordalagen i den första paragrafen i nämnda kapitel visa, att den sakkunnige är *domstolens biträde vid pröfningen* af en fråga, till hvilkens bedömande erfordras särskilda tekniska insigter, att han således intager en helt annan ställning till parterna och domaren än vittnet. En lagstiftning i detta ämne synes sålunda icke stå i något nödvändigt inre sammanhang med lagstiftningen om vittnesbeviset eller om bevisningen i allmänhet, utan lämpligen kunna behandlas såsom fristående ämne. Genom en sådan ordning för frågans behandling torde man också kunna hoppas att utan vidare dröjsmål få fastställda allmänna regler om domstolarnes befogenhet att tillkalla sakkunnige. Vid sådant förhållande kan och bör man lemna alldeles å sido de s. k. »sakkunnige vittnena», om hvilka 46 § i lagutskottets berörda förslag handlar; ty dessa åberopas af parterna för att bestyrka sakförhållanden af vetenskaplig eller teknisk natur och skilja sig i intet annat afseende än sakkunskapen från vanliga vittnen. Det följer således af sig sjelft, att om dem gälla de vanliga vittnesreglerna.

I vissa slags mål, såsom vatten- och sjörättsmål, är det redan genom speciallagar sörjdt för, att sakkunskapen står till domstolarnes förfogande, och dessa föreskrifter torde fortfarande böra få gälla, men, derest en allmän lag om sakkunnige blir utfärdad, lär det för framtiden blifva både onödigt och olämpligt att vidare meddela sådana specialstadganden.

Hvad slutligen angår motionen n:o 93 i Andra Kammaren, som väckts af sistnämnda fyra motionärer, yttras i densamma.

Om det också finge antagas, att en ökad befogenhet för häradsnämnden, på sätt motionärerna i en annan motion föreslagit, komme att höja folkets här och der nu slappade intresse för att i nämnden insätta sina bästa män och dermed nämndens anseende och häradsrättens duglighet, så borde därför icke förbises, att äfven i andra fall häradsrättens sammansättning för tjenstgöring kunde och borde förbättras. Sålunda måste det anses i hög grad önskvärdt, att samma nämndemän i regel deltog i ett måls handläggning från dess början till dess slut, och otvifvelaktigt vore, att nämndens betydelse såsom integrerande del af häradsrätten i väsentlig mån berodde på genomförandet af denna grundsats. Detta hindrades återigen till en del af rättigheten för nämndeman att efter två års tjenst afgå och till en del af valperiodens korthet, men alldeles absolut i de fall, der på grund af förordningen den 17 maj 1872 två eller flera tingslag blifvit förenade till ett. Det stora antalet nämndemän omöjliggjorde nemligen der hvarje kontinuitet i tjenstgöringen. I sådant fall blefve nämndemännens tjenstgöring så ambulatorisk, att i regel aldrig samma nämndemän kunde öfvervara ett mål från dess början till dess slut, och der blefve nämndens uppfattning helt och hållet beroende af den mer och mindre knapphändiga redogörelse, hvarmed häradshöfdingen inledde öfverläggningen till dom.

Dessa missförhållanden kunde afhjelpas genom att dels förlänga den tid, för hvilken nämndeman valdes, likasom den tid, efter hvilken han hade rätt att afgå, och dels genom en sådan ändring af 9 § i förut åberopade förordning, att antalet valde nämndemän ej blefve flere i de på grund af denna förordning sammanslagna tingslag än i andra.

Motionärerna hemställde alltså, att Riksdagen måtte för sin del besluta:

1:o. *Lag angående förändrad lydelse af 1 kap. 2 § rättegångsbalken.*

Med ändring af förordningen den 19 juli 1872 förordnas, att 1 kap. 2 § rättegångsbalken skall lyda, som följer:

2 §. Till nämndeman är valbar hvarje inom valkretsen bosatt man, som är tjugufem år gammal och sjelf vid nämndemannaval rösträtt eger; dock ej den, som står under förmynderskap eller annans husbondevälde eller som all sin egendom till borgenärer afträdt och icke, på sätt lag förmår, visa gitter, att han från deras kraf fri är; ej den, som är tilltalad, eller blifvit under framtiden stäld eller fäld till ansvar för brott, som medför förlust af medborgerligt förtroende, eller dömd ovärdig att föra andras talan inför rätta, ej heller den, som är i Konungens eller rikets tjenst. Nämndeman väljes för åtta år, dock med rätt för den

valde att efter fyra år afgå. Flyttar nämndeman ur valkretsen eller visar eljest giltigt hinder, då må rätten honom entlediga, ändå att han ej fyra år tjenstgjort. Nämndeman, som berättigad är att från tjensten afgå, skall tjensten fortfarande bestrida, till dess besked till domaren inkommit, att annan vald blifvit. Den, som fyllt sextio år, vare ej skyldig att i nämnd tjenstgöra. Ej heller vare någon pliktig att, sedan han ur nämnden afgått, åter inträda förr, än efter åtta år; samt

2:o. *Lag angående förändrad lydelse af 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872.*

Härigenom förordnas, att 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872 skall erhålla följande förändrade lydelse:

9 §. I allt hvad till rättegången hörer skall om tingslag gälla hvad genom lag eller författningar angående häradsstadgadt är. Äro eller varda två eller flera tingslag af Konungen förenade till ett, skola likväl i tjenst varande nämndemän fortfarande bibehålla sina befattningar, intill dess de af laga anledning derifrån afgå eller aflida och, sedan häradsrätten, så snart ske kan, indelat tingslaget i distrikt för val af nämnd, bestående endast af tolf ledamöter, val af ny nämndeman i afgåendes ställe ej anställas förr än ett distrikt tillhörande äldre nämndemäns antal nedgått till det, som enligt nya distriktsindelningen derå sig belöper. Intill dess nämndemännens antal nedgått till tolf, fördele häradshöfdingen, efter samråd med nämnden, tjenstgöringen dem emellan.

Utskottet, som hittills hufvudsakligen varit upptaget af behandlingen utaf Kongl. Maj:ts propositioner, bland hvilka åtskilliga varit af ej ringa omfattning, har icke kunnat medhinna att verkställa granskningen af ifrågavarande omfattande och viktiga lagförslag.

Men härtill kommer ett annat skäl, hvarför utskottet icke anser sig böra företaga en dylik granskning. Utskottet delar visserligen motionärernas uppfattning derutinnan, att åtskilliga af de utaf motionärerna anmärkta stadganden i 17 kap. rättegångsbalken böra undergå förändring - och att det är af behovet påkalladt, att en lagstiftning rörande sakkunniga biträden åt domstolarna kommer till stånd.

Men dessa stadganden synas utskottet stå i den nära förbindelse med öfriga bestämmelser i 17 kap. rättegångsbalken, att de icke lämpligen kunna pröfvas utan i sammanhang med ett fullständigt förslag till lag om bevisning inför rätta i dess helhet; och utskottet anser sig så mycket mindre hafva skäl att frångå en sådan uppfattning, som ett fullständigt lagförslag i ämnet sistlidet är varit af Kongl. Maj:t framlagdt.

Det väckta förslaget till ändrade bestämmelser angående nämndens befogenhet angifves af motionärerna sjelfva såsom framkalladt af ifrågasatt förändring af stadgandena angående bevisningen, och de föreslagna ändringarna i fråga om nämndemännens val och tjenstgöring synas jemväl lämpligast kunna tagas i öfvervägande vid behandlingen af ett lagförslag angående bevisning inför rätta.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och då det är angeläget, att en förbättrad lagstiftning i detta ämne, länge förberedd, snart blifver genomförd, finner utskottet frågan härom böra medelst en skrifvelse öfverlemnas till Kongl. Maj:t, som ensam torde vara i stånd att efter allsidig pröfning af de på frågan inverkan omständigheter framlägga ett antagligt förslag.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen med anledning af förenämnda motioner måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville å nyo för Riksdagen framlägga förslag till lag om bevisning inför rätta.

Stockholm den 5 maj 1894.

På lagutskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.

Reservation

af herrar *Hasselrot*, *Erickson* och friherre *Bonde*, och af herr *J. Anderson* beträffande vissa delar af motiveringen.

Herr *F. Andersson* har begärt få här antecknad, att han på grund af dödsfall inom sin familj icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.